

בנים ת"ח. וכתיב (תסלי) שם אמר רב הונא הרגיל בנר (חנוכה) הויין ליה בנים ת"ח, הזהיר במזוזה זופה לדירה
 (ו) כי נר מלוא ותורה אור
 על ידי נר מלוא לטבת
 וסוכה נא אור לפורה:

עין איה

המשפטי שבצדקה, באיסור שאסרה תורה כלל לגעת בחלק העניים זה, מה שאין דוגמתו בכל החיובים. ע"כ הוא ממולא מרושם של גזל עניים כדי להוציא לאור את יחש המשפטי שבצדקה. ומפני כיטול עניים, לעומתו להוציא את רושם הנדיבות המתפשטת להתעניין במצב המקבל ותועלתו, ולא כתכונת המשפט המתיחדת רק עם הנותן וחיוכו. ועם זה היתרון הממולא צריך להלווה ג"כ היתרון שמעלה גדולה של נפש נשאה יכולה להשמיטו ולולול בו הוא הרושם החיצוני, רגש הבושה והכבוד שגם הוא נצרך להתכונן, והכללי המשלים להכיר את יסוד כח האחדות שבכנ"א שממנו מסובבת הכרת כח המשפטי שבצדקה, משום כל תכלה הנצרך בשביל הרמאי, הוא מחובר לאותם הטעמים שהם בעיקרם עומדים לעומת בעלי היתרון ביושר ונדיבות. ובקיבוץ כולם יובן היטב כח הצדקה עם כל פרטי ההרגשה שצריכה לעשות על נפש האדם, שאז העמוד במצב איתן בחברה האנושית ע"פ היסוד שהציבה לה תורה, בתור דרך ד' של משפט וצדקה.

כת. אר"ה הרגיל בנר הויין ליה בנים ת"ח. הזמיונות שבין הציורים המוחשים לדברים הרוחניים הנעלים, ראוי שלא יתעה האדם לומר שהם דברים של תוהו, כי ד' אשר עשה לנו את הנפש הזאת תקן אותה עם כל כחותיה. גם כח המדמה והמצייר, חוקותיהם איתנים ע"פ חכמת אלהים וטוב, וכיון שיש יחש בכח המדמה והמצייר בין אור הנר המאיר [את] המחשך החושי, לאור התורה המאיר מחשכי הנפש, אותו היחש הוא דבר שיש בו כדי לפעול בזה על זה ע"פ השימוש ביחש זה בדרך הטוב והישר, באופן המטה את האדם לדרכי חיים לשמור דרך ז'. והנה הרגילות בנר פועלת באדם [את] התכונה שירגיש כמה טוב הוא האור וכמה קשה היא הישיבה בחושך, מה שבלא הרגל לא ירגיש כ"כ ויתשוב את האורה רק לדבר של יתרון, ולא לדבר של הכרת שבהשלמת האדם. וביותר כי ריבוי האור מי שמורגל בו אינו מוסיף ריבוי רגש של בהירות, שרק ברגע הראשון של הפגישה יכנסו קרני אור רבות לנקודת הראות ויגרו בעצב הראיה, אבל כפי הערך של ריבוי האור כן יכווץ האישון ויכניס בתוכו קרני אור מן האור המרובה רק כפי המדה הראויה. מ"מ הרגיל בריבוי נרות יחשק בהם אע"פ שלא ירגיש כ"כ יתרונו החושי, אלא שכך היא התכונה הנפשית באדם לאהוב את האורה אחרי שהורגל בה, וההרגל יעמיד את תכונת נפשו על מכוונתה הטבעית. וזאת תהיה לאדם להערה, כי אורה של תורה, מי שהורגל בה ונהנה מזויה, מרגיש כמה הכרחית היא וכמה החושך וחסרון הידיעה רע וקשה, וכפי מדת ההרגל כך תגדל האהבה וההכרה שהאורה התורית היא תכונה עצמית

שהאדם אינו מלא מכח הצדק הוא מרגיש שבכח נדיבתו צריך להתערב איזה כח זר לצאת ידי הבריות. רגש הכבוד והבושה אף הוא עושה מעשיו בסגנון זה, שרגש הבושה והכבוד משתכלל על ידו. אבל כאשר יתרומם כמילואו אל הצד הגבוה שבמערכת המוסר, אז יוכל להשליך מעליו תוכות החברה החיצונים, במה שנוגע לצורת צדקתו ומוסר נדיבותו, וזה אמנם יגרום להחליש כח הבושה ורגש הכבוד ג"כ באותם שמאד הם נצרכים לזה. ע"כ עם השמירה של אלה שתי הרשימות של הכרת כח המשפט והכרת כח הנדיבות גם יחד, אע"פ שהם כמתנגדים זה לזה, מ"מ מתקשרים הם בשכלול כח הצדקה. אבל מתוך שהם פונים רק בנפש האדם הנדיבה פנימה, יוכלו לגרום חלישות ההרגשה החיצונה בו, ע"כ צריך ג"כ עמדה שמירה של הצרכת הרושם של רגש הכבוד והבושה החברותית. ולשכלל את ההכרה הפנימית, איך שמדת הצדקה היא מדה משפטית, יועיל הרגש איך שכל בני האדם פועלים אחד על חבירו, בין לטוב בין להפכו. ע"כ כשם שאם יש איזה דבר שיוכל לגרום תקלה גם באיזה חלק נמוך שבשדרות האנושיות, מ"מ יספיק טעם זה להוליד חובה כללית על כל החברה להשתמר מאותו ענין שיוכל להוליד תולדה רעה בשדרה ידועה ושפלה, ולא יוכלו בני המעלה לאמר איזה דרך תעבור החובה עד גבולינו, שנוסדה מצד השמירה הראויה לאנשים שפלים ממנו הרבה במעמד המוסרי. כי לא כן הוא, כי האחדות האורגנית פועלת מאד בכלל האדם, והם פועלים ומתפעלים זמ"ז. והרעה והנפילה המוסרית שתולד באיזה חלק נמוך שבאדם, ע"י המון מסכות תשוב לפעול להרע ג"כ על החלק היותר מעולה ומשובח שנבדל ממנו מדרגות רבות לשבח ומעלה, עד שאותו הטעם הנצרך מפני רמאין ושפלי נפש, מספיק הוא ג"כ להתחבר עם הטעמים שבהם יוכלו רמי המעלה וגדולי הנפש. ובהשכיל את אמתת כח האחדות האנושיות, אז יובן ערך הצדקה וטיבה של מדת העניות הצריכה מאד בעולם, איך שאותן הפעולות המוסריות שישנן במציאות העניות, דכאות הלב, העדר ההשתררות וההתנשאות וכיו"ב, אע"פ שלפעמים בעצם נפשו של העני לא יתגלו בתור מדות טובות מפני כמה סכות אחרות שהעניות מנוולתן, אבל אותה התמצית הכללית של אותן המדות כיון שהן נמצאות במין האנושי, האדם גם בלא דעת ובלא רצון הוא נפעל מתביריו, אע"פ שיהיה נבדל מהם הבדל מצב גדול מאד. וזאת היא אמת מתעוררת העוני בעולם והסבה האחת מהמון הסיבות המצריכות את מדת הצדקה, ומכירות אותה לא בתור עמל אנושי והכרה שצריך לסובלו בעל כרחו של אדם, כ"א בתור חלק אחד מחלקי הצרכים האנושיים המכשירים את האדם למעלתו ולהשלמתו הטובה. ע"כ מתכנסים בפאה, שהיא מבארת הרבה מחיוב